

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА

¹Донецький національний університет імені Василя Стуса

Анотація. У статті досліджено сучасні процеси державного управління у формуванні економіко-енергетичної безпеки енергетично залежних країн та запропоновано інноваційні підходи до конкурентоспроможного виробництва біопалива на засадах кластеризації.

Ключові слова: державне управління; біопаливна індустрія; інноваційна діяльність; кластеризація; конкурентоспроможність; енергетична незалежність.

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FORMATION OF COMPETITIVE PRODUCTION OF BIOFUELS

Abstract: The article is investigated modern processes of governance in the formation of economic and energy security of energy-dependent countries and proposes innovative approaches to competitive biofuel production on a clustering basis.

Keywords: governance; biofuel industry; innovation activity; clustering; competitiveness; energy independence.

Світовий досвід переконливо доводить, що економічна безпека енергетично залежних країн без обмеження їхнього суверенітету краще за все досягається проведенням скоординованої енергетичної політики з іншими зацікавленими державами [1]. Економічно розвинуті країни світу перейшли до якісно нового типу економічного зростання, основними складовими якого виступають: глобальний технологічний переворот; перехід від ресурсопоглинаючої моделі економічного розвитку до наукомісткої, інформаційної та відновлюваної моделі; зростання продуктивності суспільного виробництва внаслідок запровадження наукомістких, високопродуктивних технологій та підвищення добробуту населення за рахунок якості матеріальних і духовних благ. Загострення проблеми відносин країн світу в енергетичній сфері вимагає розробки нових шляхів забезпечення людства енергією, зокрема переходу на відновлювані енергетичні ресурси як єдино можливого напряму стабільного існування й подальшого сталого розвитку [2, 3].

Відтак, постійні загострення та конфлікти на державному рівні у забезпеченості викопними енергетичними носіями змушують національні економіки розвинутих країн світу постійно спрямовувати ресурси на формування конкурентоспроможності біопаливного виробництва. Розробка й впровадження різнопланових програм, які мають на меті підтримку внутрішньої та міжнародної торгівлі біопаливом, спонукають до пошуку ефективних і стабільних напрямів подолання перешкод у розвитку біоенергетики, створення збалансованої системи управління науковими знаннями та дослідженнями щодо просування інновацій у цій галузі. Вказаний процес зумовить раціональне й ефективне використання ресурсів біопаливними підприємствами, щоб реалізовувати вироблену продукцію на національному та світовому енергетичних ринках, а також приведе до стабілізації показників зростання попиту на різні види біопалива, які мають стати необхідною складовою у загальній структурі енергоспоживання енергетично залежних країн.

Можливість системного впровадження інновацій відіграє вирішальне значення не тільки для ефективного функціонування окремих галузей, але й здійснює загальний позитивний ефект для всієї економіки країни. Інноваційний процес виступає найпотужнішим двигуном економічного зростання в умовах ринкової економіки лише в тому разі, якщо забезпечуються сприятливі умови в системі державного стимулювання. В результаті запровадження інноваційного розвитку у виробництві біопалива основний акцент має надаватися не кількості створених розробок, а тому, як ефективно вони будуть задіяні й використані у вигляді наукомісткої та високотехнологічної продукції. Традиційно основними напрямками інноваційної діяльності під час виробництва біопалива буде використання нових видів сировини, розробка й впровадження новітніх технологій і техніки, а також виявлення та розширення нових ринків збуту біологічних енергоносіїв і сировини. При цьому одним

із пріоритетних завдань уряду має бути запровадження комплексу заходів державного регулювання, що повинні забезпечити формування стійкої до енергетичних потрясінь національної економіки [4].

Виробництво й використання біопалива потрібно розглядати як поліфункціональну систему захищеності енергетичних інтересів суспільства та держави загалом. Біопаливні підприємства мають формувати власну управлінсько-виробничу стратегію у рамках єдиного технологічного ланцюжка, здійснюючи інтеграційні процеси у споріднені види (горизонтальна інтеграція), а також приєднувати інші напрями діяльності (вертикальна інтеграція). Під час проведення комплексного аналізу ефективності діяльності інтегрованих структур потрібно брати до уваги високий ступінь новизни та практичну цінність конкретного об'єднання. Фундаментом фінансової взаємодії має бути спільна інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку диверсифікованого об'єднання у вигляді кластерного утворення на середньо- та довгостроковий періоди його діяльності. За ефективного протікання процесів консолідації у вказаній стратегії неодмінним є економічне зростання, яке у моделюванні управління вимірюється у вигляді синергетичного ефекту від кооперативної взаємодії.

Як наслідок, процеси формування конкурентоспроможного виробництва біопалива мають відбуватися на принципах незалежності, самозабезпеченості, доступності та якості, поклавши за основу процеси кластеризації. Під час кластерного підходу здійснюється якісний і кількісний розподіл території на кластери із визначенням ступеня неоднорідності елементів, що входять у досліджувану систему за групою економічних, енергетичних, екологічних і поведінково-соціальних факторів. Для знаходження аргументованої відповіді на запитання: чи може конкретне територіальне утворення стати осередком сучасних знань та впровадження інновацій на основі створення кластерних формувань, необхідно на основі детального аналізу вивчити інноваційний потенціал і перспективність діяльності такого об'єднання. Цей процес характеризується надзвичайною актуальністю, оскільки дає змогу розробити стратегічні напрями розвитку національної економіки на регіональному рівні, зокрема у напрямі формування енергетичної незалежності.

У питаннях фінансування кластеризації біопаливного виробництва важлива роль має належати державі, яка зобов'язана підтримувати розвиток біоенергетичної галузі, забезпечувати захист від ризиків діяльності підприємств у перші роки становлення кластерів. Основними джерелами фінансування проєктів кластеризації економіки України визначено кошти місцевих бюджетів, кошти венчурних фондів, інвестиції підприємств і організацій, гранти міжнародних організацій, а також кошти фінансових установ та ініціаторів і учасників створення кластерів. Це дасть змогу покращити інвестиційну привабливість регіонів щодо розташування кластерів та сприятиме активізації процесу створення кластерів по всій території України. Шляхом запровадження нових моделей організації господарської діяльності відбудеться зростання реальних обсягів промислового виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції, формування сприятливих умов для розвитку підприємництва, а також прискорення розвитку інноваційного сектора економіки для залучення прямих інвестицій як вітчизняних, так і іноземних інвесторів у економіку регіонів [5].

Кластерний метод організації виробництва дає змогу реалізувати найважливіші взаємозв'язки в технологіях, навичках, інформації, маркетингу й споживчих запитах, що характерні для цілого комплексу фірм і галузей. Ці взаємозв'язки визначальним способом впливають на спрямованість та темпи впровадження інновацій, а також на конкурентоздатність виробленого біопалива. У подальшому розробляється сукупність заходів коригування, які будуть забезпечувати рівномірне протікання виробничого процесу, а також контролюватимуть встановлений ритм виробництва та підтримання ефективних зв'язків між окремими структурними підрозділами. Унаслідок дії синергетичних ефектів, здійснення синхронізації процесів транснаціоналізації та інноваційної модернізації кластеризовані біопаливні підприємства будуть отримувати комплекс глобальних конкурентних переваг, що у рамках сформованої моделі економічної ефективності матимуть найвищі показники отриманого прибутку, конкурентоспроможності, частки на ринку, власного позиціонування, мобільності та перспективності подальшого розвитку.

Сформовані біопаливні підприємства, що функціонують у межах одного кластерного утворення, характеризуються спільною стратегією розвитку. Така стратегія базується не лише на економічних засадах (інвестування, інноваційність, фінансування тощо), але й має значну залежність від організаційно-управлінських аспектів, які дають змогу оперативно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього енергетичних ринків. Відтак, у кластерній системі відбувається органічне поєднання елементів ринку та ієрархічної координації дій, коопераційних та інформаційних зв'язків, а також майнових відношень у формі дольової участі внаслідок створення відповідної виробничої інфраструктури. Враховуючи вагому перевагу позитивних сторін під час діяльності кластерних

формувань, варто створити необхідні умови для ефективного розвитку зазначеної форми організації виробництва біопалива. Це пов'язано з тим, що зростання продуктивності, інноваційність, висока гнучкість управління, колективна ефективність сприяють не просто екстенсивному нарощуванню обсягів біопалива, а й зумовлюють інтенсифікацію його виробництва. Звичайно існують і певні недоліки, проте спільними та скоординованими зусиллями учасників кластера їх можна досить швидко усунути. В моделі кластерної організації біопаливного виробництва найбільш повно враховані форми конкуренції, що змінюються, а також головні джерела конкурентних переваг перед іншими формами виробничої діяльності. На основі кластеризації владні структури отримують кращі можливості більш ефективно реагувати на нові виклики внутрішніх і зовнішніх ринкових перетворень для забезпечення соціально-економічного розвитку області та природно-економічного району. Відбувається поєднання об'єктивної оцінки діяльності самого кластера із аналізуванням зовнішніх макроекономічних показників та соціально-політичних реалій і перспективних тенденцій. Кластеринг дає змогу органам влади сформувати дієвий інструментарій ефективної співпраці із бізнесовими структурами, щоб більш глибоко розуміти їхні пріоритетні принципи діяльності й специфіку розробки тактичних завдань на поточний період і перспективу.

Отже, для нарощування обсягів виробництва біопалива потрібно здійснювати підтримку на основі державного стимулювання та контролю, прийняття й виконання на практиці нормативно-правових актів, а також задіяти весь арсенал засобів використання кваліфікованої кадрової політики та важелів управління демократичної країни, орієнтованої на інноваційний розвиток економіки. Ефект від впровадження інновацій у біопаливне виробництво не потрібно розглядати як потужний стрибок уперед, здебільшого вони мають формуватися на основі малих поступових кроків, що в кінцевому результаті приведе до поетапного зростання виробництва й розширення споживання біопалива. Динамічна природа інноваційного процесу і конкуренції та зростаючий тиск глобалізації роблять інвестиції вирішальним фактором для досягнення конкурентних переваг будь-якого виробництва, зокрема й біопаливного. В сучасних умовах продуктивне використання наявних ресурсів та регіональна й внутрішньодержавна конкуренція виступають основою конкурентоспроможності, яка визначається зростанням продуктивності виробництва, енергоефективністю та інноваціями, а не низькими заробітними платами, підвищенням податків або знеціненням валютного капіталу. Інтенсивний процес залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій забезпечить стимулювання розвитку біопаливного виробництва на засадах кластеризації.

У подальшому створюються широкі можливості для здійснення прозорого й цільового планування розподілу регіональних природних ресурсів, і з урахуванням мотиваційних підходів складаються передумови для розробки стратегії розвитку місцевих територій щодо енергетичної незалежності. Базуючись на сформованому авторитеті та економічному впливі кластера, регіональна влада й бізнесові структури можуть спільними зусиллями здійснювати вибір векторів найбільш ефективної реалізації своїх галузевих ініціатив через регіональні структури, не виключаючи підготовки та прийняття нормативно-правових документів і лобювання відповідного напрямку діяльності на регіональному рівні, зокрема конкурентоспроможного виробництва біопалива.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Van de Graaf T., Colgan J. Global energy governance: a review and research agenda. *Palgrave Commun.* 2016. № 2. 15047. URL: doi:10.1057/palcomms.2015.47 (last accessed: 10.02.2022).
2. Климчук О.В. Управлінські аспекти формування економіко-енергетичної безпеки України на засадах розвитку біоенергетики: Монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2021. 576 с.
3. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Sustainable Development Goals. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (last accessed: 10.02.2022).
4. Климчук О. В. Економічна сутність розвитку інноваційних процесів у виробництві біопалива. *Вісник аграрної науки.* 2014. № 8. С. 62–65.
5. Климчук О. В. Методологічні засади кластеризації та інноваційності у формуванні конкурентоспроможного виробництва біопалив. *Бізнес Інформ.* 2016. № 5. С. 57–62.

Климчук Олександр Васильович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та поведінкової економіки, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, e-mail: klymchukov@ukr.net

Klymchuk Oleksandr V. – doctor of economics, Professor, Professor of the Department of Management and Behavioral Economics, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, e-mail: klymchukov@ukr.net